

Titel: text, [Latin] 145-0050

Citation: "text, [Latin] 145-0050", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_145-shoot-wacc-1992_0005_145_Latin_0050_p1_bP0_TB00008/facsimile.pdf (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Eli Fischer-Jørgensen: *Fonem og sprog som indledning til (Hjelmslevs) L. 14.* 877.
Kollokvier over fonemteori, efteråret 1952

(tal henviser til numrene i bibliografien i Archiv f. vergl. Phonetik (A) og til den til koll. sammenstilte bibliografi (B).)

Terminologi

Beskrivelsen af sprogligt ud fra et (i videste forstand) funktionelt synspunkt har været kaldt : fonologi (Pragerskolen, derefter aim , i tysk, holl. tildels fransk (Martinet) o.a.), tildels engelsk (Bloomfield, Tweddell i første artikler), phonetics (Jones), phonemics (Amerikannerne i nyere tid, derefter RFJ Phonématique, Dieth : Phonemik (foruden Phonologie). udtrykket Fonematik er brugt af Hjelmslev for at betegne læren om manifestationen af lænemeerne.

Fonologi er ikke noget helt heldigt ord, fordi det bruges i andre betydninger ogsaa : hos Grammont betyder det almen deskriptiv fonetik, hos Saussure: lydphysiologi, paa britisk engelsk : lydhistorie og i moderne amerikansk engelsk bruges phonology som fællesnavn for ~~fonemik~~ og phonemics.

Det mest praktiske er sikkert at overtage den amerikanske terminologi : dansk : fonemik, fonemisk . - evt. ogsaa fællesbetegnelsen: fonologi, selv om den kan give anledning til misforstaaelser , ~~smazzadss~~ udfra Pragterminologi, men det er praktisk at have en fællesbetegnelse.

- Fonem har været brugt simpelthen : sprogligt, fx. hos Grammont og delvis hos Saussure, men er nu overalt brugt som noget forskelligt fra lyd, og sigtende til en funktionel størrelse, om end forskelligt defineret. I Europa har "fonem" ofte været begrænset til at betegne "segmentale enheder" (svarende til enkeltbogstaver), hvorved fonemik kan ~~være~~ være lidt for snæver terminus, men i Amerika er det alm. at tale om baade segmental og suprasegmental Phonemes (som Jones skelner som phonemes, tonemes, chronemes, stronemes). -

Forhistorie

Fonemikken er i virkeligheden lige saa gammel som bogstavsriften, den forudsætter en fonemisk analyse. Dette kommer ganske klart frem i Den første grammatiske afhandling, skrevet af anonym forf. i midten af 12. aarh paa Island (udg. af Dahlrup og H. Jónsson, af Anne Holtsmark ~~fxixkx~~ og sidst af Kinar Haugen med engelsk oversættelse i Language Monograph no. 25, 1950.

Forf.s formaal er at gøre den islandskse ortografi adækvat. Man var paa hans tid netop begyndt at skrive islandsk med latinske bogstaver, men har saebenbart ikke brugt forsk. tegn for alle fonemer. Forf. kræver at lyd der kan give betydningsadskillelse i de samme omgivelser skal adskilles i ortografien. For vokaler kommer han til 9 : i, e, ø, u, y, ø, y, a. Desuden kan alle disse være lange el. korte, nasalerede el. ikke nasalerede, og han giver ordpar der viser kommutationen, og sætter desude ordene ind i sætninger for at demonstrere det yderligere. fx: sár, sár, sár, ~~sár~~ sár sár, sár, sár, sár. - og ex. som Súr eru augu sýr (sure er soens øjne . .) el. it eilra má þra it þra (den ældre ka drille den yngre -- længde gives ved ; nasalitet ved prik over). Þl heitir drykkir, en þl er band. - For kons. bemærkes at x og z er overflødige, og der er ingen grund til at skrive u paa særlig maade naar det staa som konsonant. c og k behøver heller ikke at bruges for samme lyd. Derimod maa man skelne lange og korte kons. han vælger at give de lange ved smaa kapitæler (for cc bruges K, da c og C er ens). Han bruger særligt tegn for ŋ (g), dette og þ kan ikke fordobles. fx. Þigi eru þl þl at einu (det er ikke alt þl der lige godt). - osv.

Han nævner endogsaa at man kunde sarive en særlig bog om den sæde bogstavernes kanforbindes paa i ord, men det bliver for langt i denne fremstilling.

Dette er faktisk den bedste fonemiske fremstilling af et sprog kendt indtil 1930-erne.